

ELŐSZÓ

Az olvasó egy doktori értekezést tart a kezében, amely Czeglédy Sándor professzor teológiai munkásságának alapvonásait igyekszik feltárni, mint ahogyan erre a könyv címe is utal.

Czeglédy Sándor teológiai életművének feltárása fontos része annak a rendszerező munkának, amely által kísérletet teszünk arra, hogy korunk teológiai gondolkodásmódjának alapjait megértsük. Gyakorlati teológiai munkássága hatástörténetileg is jelentős, hiszen a professzor kerek száz szemeszteren keresztül tanította a felnövekvő lelkésznevezédeket,¹ teológusok százait gazdagítva tudásával, biblikus hitével. Túlzás nélkül állapíthatjuk meg, hogy az 1940 után teológiát tanuló és a Tiszántúli Református Egyházkerületben szolgáló vagy az itt szolgált, de már elhunyt lelkészek jelentős része az ő tanításának nyomán szerezte meg a gyakorlati teológia műveléséhez szükséges alapvetéseket, illetve a lelkipásztori gyakorlathoz elengedhetetlen ismereteket. Prédikációi és igemagyarázatai a mai napig tovább élnek tanítványai emlékezetében, s ezáltal maradandó gondolatai ma is elhangzanak református egyházunk szószékein.

A 20. századi magyar teológiai tudományosság legendás alakja² alapos felkészültségű, tartalmi és módszertani szempontból is kiváló tudós tanáregyenység volt. Tudományban való jártassága tiszteletet ébresztett nemcsak az utókorban, hanem tanítványai és pályatársai körében is. Csánki Benjámint már pályája kezdetén így nyilatkozik róla: „Stílusáról csakis az elismerés hangján nyilatkozhatom, (...) értekezésében mindazonáltal annak ígéretes zálogát látom, hogy ezután theologiai tudományos munkásságában a fokozódó elmélyülés jeleivel fogunk találkozni.”³

1 A Debreceni Református Akadémia dékánjának felterjesztése, amelyben Czeglédy Sándort, illetve Karasszon Dezsőt javasolja a Csokonai-díj elnyerésére, TtREL I.27.c.285, 1.

2 FEKETE: Czeglédy Sándor, 60.

3 CSÁNKI: Birálat ifj. Czeglédy Sándornak „Hit és történet” címmel a debreceni Tisza István-tud. egyetem ref. hittudományi karához doktori szigorlatra benyújtott tudományos értekezéséről, TtREL I.8.d.32, 7. (A Debreceni Egyetem több nevet is viselt az elmúlt évszázad

Hasonló előjelű értékelést fogalmaz meg róla Makkai Sándor is: „Teológiai álláspontja mélyen bibliai, reformátori és hitvallásos meghatározottságú, tudományos érdeklődése a kor legnagyobb és legégetőbb teológiai és egyházi problémái felé irányul, s azok megoldására határozott, világos, praktikus meggyőződéssel, s egyben igazi tudós magatartással törekszik. Tudományos egyéniségére jellemző a gyökerekig ható lelkiismeretessége és az önellenőrzés aprólékosságig menő szigorúsága.”⁴ Kocsis Elemér pedig a következőképpen méltatja őt 1989-ben a tiszteletére írt emlékkönyv előszavában: „Tudása tiszteletet parancsoló volt és maradt mind máig. Czeglédy Sándor jelenlétében megméri mindenkiné a tudása. Biztos emlékezete fényében lelepleződik minden tudatlanság, félműveltség, vagy téveszme és rosszul tájékozottság. Egyike ő azoknak a klasszikus műveltségű és alkotóerejű professzoroknak, akiknek a személye összeköti egyházunkat és teológiánkat az európai és amerikai teológia hatalmas életáramával.”⁵

Czeglédy Sándor teológiai munkásságával V. éves teológusként kezdtem foglalkozni, amikor szakdolgozatomban a rendszeres teológiai munkásságáról írtam. Később Gaál Botond professzor útmutatása nyomán megismerkedtem azzal a még feltáratlan kézirat anyaggal, amely a neves teológus még kiadatlan tanulmányait, előadásait, prédikációit és levelezését tartalmazza. Értékes írásait olvasva egyre inkább erősödött bennem az ő tudása és biblikus hite iránt érzett mély tisztelet. Ugyanakkor arra gondoltam, milyen kár, hogy a bibliográfiában is felsorolt több mint 230 tanulmányának csupán fele jelent meg annak idején nyomtatásban. Ugyanez mondható el a majdnem 300 túlnyomórészt gépirat formájában megmaradt prédikációjáról is, hiszen ezek közül csupán 40 jelent meg a maga idejében kiadott formában. Nagy örömet jelent számomra az, hogy értékes prédikációi alapján 2017-ben vasikos prédikációs kötet látott napvilágot.⁶ Hálás vagyok, hogy ennek előkészí-

során. Az 1912-ben történt alapításkor a Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem nevet kapta, majd 1921-ben az egyetem felvette az alapításában kiemelkedő szerepet játszó egykori miniszterelnök Tisza István nevét, így neve Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemre változott. 1945-től Debreceni Tudományegyetemnek hívták, majd 1952-től a főépületben maradt BTK és TTK Kossuth Lajos Tudományegyetemként működött tovább, 2000-től pedig Debreceni Egyetemenként ismert.) Csánki Benjámin bírálatában az előbb megjelölt módon írta le az egyetem nevét.

4 Jegyzőkönyv a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem református hit-tudományi karának 1940. évi március 18-i, IX. rendes üléséről, 318. szám.

5 Kocsis: Előszó, Oldalszám nélkül.

6 GAÁL, Botond (szerk): *Békességet hagyok nektek (Jn 14,27) Czeglédy Sándor professzor prédikációi*. Debrecen, Debrecen-Nagytemplomi Református Egyházközség Karakter 1517 Könyvesbolt és Kávészó, 2017.

tési munkáiban én is részt vehettem. Örülök annak is, hogy 2018-ban újabb prédikációs kötet jelenhetett meg.⁷

Nem vagyok abban a helyzetben, hogy a személyes megtapasztalás élményével szóljak a tudós teológusról, de mégis úgy érzem, hogy mialatt e régi dokumentumokat vizsgáltam, egyre jobban megismertem a professzor gondolkodásmódját, személyiségét, teológiájának esszenciáját. Immár hozzáférhettem publikálatlan kéziratához is. A primer források fontosságát hangsúlyozva a lábjegyzetben következetesen jelöltem, amennyiben levéltári anyagot használtam fel. Témaválasztásommal és dolgozatommal azt a célt szeretném szolgálni, hogy ezen keresztül minél többen megismerhessék Czegléd Sándor teológiai munkásságát, hiszen úgy gondolom, hogy az utódoknak bőven van mit tanulni bámulatos életművéből, tudásából és mára is érvényes útmutatásaiból.

Czegléd Sándor teológiai munkássága jócskán túlfeszíti egy doktori értekezés kereteit. Dolgozatomban ezért arra törekedtem, hogy a professzor hitvalló és elvhű, az Igét mindenek elé helyező és ezáltal számunkra példát mutató teológiai munkásságának alapvetéseit mutassam fel. Czegléd Sándor rendszeres teológiai indulásának és rendszeres teológiai irányultságának bemutatása után a választott nép melletti bátor állásfoglalásáról írtam, valamint arról, hogy elvhű módon miként reagált a szocializmus korának kihívásaira. Ezt követően Czegléd Sándor széleskörű teológiai műveltségét vizsgáltam, majd az *Ige-teológia* talaján álló homiletikai tanítását és igehirdetési gyakorlatát tekintettem át. Itt elsősorban arra figyeltem, hogy rendszeres teológiai tudása és szemlélete miként sugárzik át az igehirdetéseiben. Megemlítettem az általa tanított gyakorlati teológiai szakterületeket is, így a liturgikával, poimenikával és katechetikával kapcsolatos tanításait és kutatásait. Terjedelmi okok miatt azonban nem foglalkozhattam homiletikáján túl a többi tantárgyának részletes feldolgozásával, illetve prédikációi teljes anyagának, s számos angol nyelvű tanulmányának elemzésével, hiszen ezek külön disszertációk témái lehetnének. Az ezekre vonatkozó további kutatást segíti viszont a dolgozat végén a teljességre törekvő bibliográfia.

A szükséges leíró tevékenység mellett mélyre ható elemzési munkát végeztem levéltári források felhasználásával, primer források kikutatásával, s számos szempont alapján közvetítettem az eredményeket. Olyan levéltári források sokaságát kutattam fel, amelyeket még soha nem publikáltak. A teljes életmű feltárása nyomán olyan új tényekre hívtam fel a figyelmet, misze-

7 FEKETE, Károly (szerk): *Czegléd Sándor: Jézus, segíts! Válogatott igehirdetések.* Budapest, Kálvin Kiadó, 2018.

rint Czeglédy Sándor maga is tevékenyen részt vett ösztöndíjasként a német hitvalló egyház harcában, valamint a szocializmus idején állást foglalt az egyházkormányzati túlkapások ellen. Számos publikálatlan forrást összegyűjtve rámutattam arra is, hogy bár személye bizonyos értelemben a szocializmus éveiben háttérbe szorult, tudása miatt jó néhány fontos lektorálási feladattal bízták meg őt. Szintetizáló módszerrel összegeztem himnológiatörténeti kutatásainak eredményeit, s levéltári források alapján rámutattam arra, hogy miképpen vélekedett a homiletikában végbement empirikus fordulatról.

Öröm van a szívemben, hogy elkészülhetett ez a dolgozat. Mindenekelőtt hálát adok a Szentháromság Isten segítségével!

Ugyanakkor hálával tartozom témavezetőmnek, Gaál Botond professzor úrnak, hogy megtisztelt bizalmával és figyelmemet apósának, Czeglédy Sándor professzornak az értékes teológiai munkásságára irányította, akinek kéziratait a rendelkezésemre bocsátotta, valamint felhívta a figyelmemet az általa rendszerezett, s a Kollégium Levéltárában elhelyezett kéziratokra. Hálás vagyok, hogy a dolgozat megírásának kihívásokkal teli folyamatában mindvégig biztatott és támogattott. Köszönöm értékes, megfontolandó gondolatait, segítőkész észrevételeit is. Jó szándékú és szakszerű tanácsaira mindig bizalommal számíthattam.

Köszönetet mondok Fekete Károly püspök úrnak, aki mellékszakos témavezetőként szakmai útmutatásaival nagy segítségemre volt. Mint tanszékutód széleskörű ismeretekkel rendelkezik Czeglédy Sándorról, s a nagynevű tanszékelsődjéről szóló számos tanulmányából fontos információkhoz jutottam. Hálás vagyok továbbá a disszertáció homiletikai részére vonatkozó hasznos javaslataiért is. Többek között rámutatott arra, milyen fontos az, hogy Czeglédy Sándor homiletikai tanítását a kor neves német homiletikái között elhelyezzem, valamint megvizsgáljam a professzor szocializmushoz való viszonyulását.

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy doktori disszertációm a Debreceni Református Hittudományi Egyetem *Acta Theologica Debrecinensis* sorozatában jelenhet meg. Ez is mutatja, hogy Egyetemünk mennyire megbecsüli korábbi professzorainak örökségét. Itt mondok köszönetet Kustár Zoltán rektor úrnak ezért a nagylelkűségéért, egyben megköszönöm neki mint a doktori tanulmányaim másik mellékszakos tanárának a sok szakmai segítségét, a dolgozat formai kiállítására és szerkesztésére vonatkozó nagyon hasznos tanácsait.

Ugyancsak köszönetet mondok Kovács Ábrahám professzor úrnak, aki püspök úrral, rektor úrral, valamint témavezetőmmel együtt sokat fáradozott azért, hogy e dolgozat könyv formájában is megjelenhessen. Hálával

tartozom a debreceni egyházkerületi Levéltár munkatársainak is, akik sokat segítettek a primer források gyűjtésében. Ugyanakkor megköszönöm a Kollégiumi Nagykönyvtár, a Teológiai Szakkönyvtár, valamint a budapesti Ráday Könyvtár vezetőinek és munkatársainak az útmutató segítségét.

Emberileg leginkább a családomnak kell köszönetet mondanom, akiknek a dolgozatot is ajánlom. Szeretettel köszönöm meg feleségemnek, Katalinnak a türelmét, biztató támogatását, és azt, hogy lelki és testi támaszként mögöttem állt a dolgozat megírása alatt. Megköszönöm két fiam – Áron Márk és Benjámin – megértését is, akik sokat kérdezték, hogy miért nem töltök több időt velük. Köszönettel tartozom szüleimnek is, s megköszönöm édesapámnak, Pótor Imre lelkipásztornak a stílisztikára és tartalomra vonatkozó tanácsait. Köszönetemet kell kifejeznem az Újlétei Református Egyházköztség tagjainak is segítő megértésükért.

Mindezekért Istené a dicsőség!

Debrecen, 2018. május 15.

Pótor Áron

